

**Vojni proračun.** — Uradni in poluradni listi zagotavljajo, da se ne bode povišal vojni proračun z ozirom na finančni položaj obeh državnih polovic. Da bi bilo le res!

**Vodja levičarjev pl. Plener** je govoril minoli teden v Egerji o državnozborskem položaji. Mož je rekel, da bode nemogoče Taaffeju vladati brez zanesljive večine, ter govoril o državnih naših rečeh, kakor da bi govoril „ex cathedra“. Kak sedež v ministerstvu, kaka osobna prememba pri političnih upravnih oblastvih bi temu gospodu jako ugajala, saj šele potem bi se dalo uspešneje delati. Nemško-češka sprava se mora tako izvršiti, kakor želi on in njegova stranka. S kratka: levičarjem se zdi premalo, da bi pri skupnih državnih poslih sodelovali z drugimi strankami vred, ampak „komando“ se jim mora prepustiti, potem bodo šele nastopili srečni časi za državo. Ali pred Taaffejem ima pa mož rešpekt, dela mu poklone od spredaj in od zadaj, v žepu mu pa najbrže kaže figo, o čemer pa grof Taaffe niti za trenotek ne dvomi. Vztrajati je treba, misli si pl. Plener in morebiti tudi prav misli. Morebiti se mu bode vender le posrečilo, da se mu izpolni najsrčnejša želja ter bode sedel na mehki ministerski stol. Vsa podoba je taka.

### Vnanje države.

**Otok Sigri in Angleži.** — Iz Carigrada se poroča „Agence Havas“, da so Angleži posedli mali otok Sigri. Ta otok leži na zapadni strani turškega otoka Metelina (starodavni Lesbos) v egejskem morji in je zaradi lege svoje jako važen v stratežičnem oziru. Nekateri dvomijo, da bi bila ta vest resnična. „Times“ na pr. pravi, da so izmislili to vest najbrže neki bankirji, ki bi radi, če ne uže onemogočili emisijo ruskih posojilnih papirjev v Parizu, pa jo vsaj otežili. Znano je namreč, da je Rusija v Parizu sklenila jako ugodno posojilo za 500 milijonov frankov proti 3 odstotnim obrestim in po kurzu 87. Rusija se je namreč uže več mesecov pogajala z Rothschildom zaradi posojila, in dotična pogodba bi se bila tudi sklenila, da ni Rothschild v zadnjem trenutku stavil do Rusije nekakih zahtev glede židov na Ruskem, katerih pa ni hotela Rusija izpolniti. Ker je pa dobila zdaj Rusija denarja po veliko ugodnejših pogojih, nego bi jej ga bil posodil Rothschild, storili so vse mogoče Rothschild in drugi bankirji, da bi Rusija tudi v Parizu ostala na cedilu. Da se pa to ni zgodilo, iskati je vzroka v sedanjih prijaznih odnošajih med Rusijo in Francijo in pa sploh francoskem javnem mnenji. „Daily Telegraph“ pa meni, da je ta vest najbrže nastala zaradi tega, ker so baje angleški mornarji s topovi stopili na imenovanem otoku na kopno, da se vadijo v streljanji, ker se večkrat zgodi in za kar dobe v inozemstvu privoljenje. Ta list pravi, da je taka vest uže zato neverjetna, ker bi bila ta okupacija izvestno oznanjevalka vojske.

**Belgija** — Belgijska vlada je predložila poslanski zbornici zakonski načrt, ki določuje razmere med delo-

dajalci in delavci, gospodarji in posli. Vsled tega zakona bodo primorani delodajalci ter gospodarji odškodovati delavce, oziroma posle, kateri obole pri delu.

**Chille.** — Volitve v postavodajne zastope se bodo vršile po splošnem glasovanji. Tudi predsednik bode voljen po splošnem glasovanji. Tako je sklenila junta (odbor), ki začasno opravlja javne posle.

**Francoska.** — Predsednik francoske republike Carnot je z raznimi redi odlikoval spremstvo srbskega kralja.

Nekdanji predsednik republiki Grévy je bil dne 14. t. m. pokopan prav slovesno. Za pogrebom je šlo velikansko število ljudstva. Krsto so položili med streljanjem topov na voz. Namesto predsednika republiki Carnota šel je za krsto general Brugiere. Na grobu je govoril ministerski predsednik Freycinet ter poudarjal pokojnikove zasluge za republiko.

Ruski prestolni naslednik je prišel v Pariz.

**Kitajsko.** — Neredi in preganjanje kristijanov ni še nehalo, nemiri se vedno ponavljajo. Angleški zastopnik je kitajski vladi zagrozil, da bodo druge oblasti rabile moč, ako kitajska vlada sama ne napravi miru.

**Nemška ekspedicija** pod poveljstvom Zalevskega v vzhodni Afriki je popolnoma poražena. Ubitih je 10 Evropecev in 300 zamorcev. Sovražnik je ugrabil 300 Mausenovih pušk, štiri topove ter pobral vse strelivo. Zdaj je v veliki nevarnosti nemška postaja Mipwapwa in cesta za karavane. Položaj za Nemca je kritičen. Nemško časopisje misli, da se mora odposlati druga ekspedicija, ker bi inače trpel ugled nemški v vzhodni Afriki.

### Narodno gospodarstvo.

#### Trgovska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

XI. Gospod zbornični svetnik Karol Luckmann poroča, da je zbornica Budejeviška prosila, naj bi pri visokem c. kr. trgovinskem ministerstvu podpirali nje peticijo, v kateri prosi, da bi ministerstvo obratni pravilnik z dne 10. junija 1874. l., drž. zak. št. 75, tako dopolnilo, da ni všteti nedelj in praznikov, kadar ob njih stoje železniški vozovi na industrijskih tirih, v najemnine prosti čas za porabo, po katerega preteku se nalagajo zamudne pristojbine. V peticiji se poudarja, da po § 56. odst. 2 železniškega obratnega pravilnika z dne 10. junija 1874. leta se ob nedeljah in praznikih ne sme vzprejemati navadno tovarno blago niti ne adresatu izročati.

§ 59. tega obratnega pravilnika tudi vелеva, da ni všteti nedelj in praznikov v tisto dobo, ki je določena za razkladanje poslanega blaga in odpravljanje na svoj dom. Iz obeh teh jasnih predpisov je razvidno, da se tisti, ki imajo svoje tire, ne smejo siliti, da bi ob nedeljah in praznikih blago nakladali in razkladali.

Navedena predpisa kaže, da železniška uprava ni upravičena nalagati zamudnih pristojbin zaradi prekoračenja časa, določenega za nakladanje in razkladanje, kadar se prekorači le nedelja ali praznik.

Ta pristojbina znaša po vseh avstrijskih državnih železnicah za vsako uro in za vsak voz 20 kr.

Železniška uprava pa meni, da se omenjeni določili obratnega pravilnika ozirata le na take vozove, ki se rabijo na postajah samih za razkladanje in nakladanje.

Na podlogi te razlage se tudi tisti, ki imajo svoje tire, izključujejo od nedeljskega in prazniškega počitka ter se jim, ako ne rabijo na svojih tirih stoječih in pripravljenih voz ob nedeljah in praznikih, zaradi prekoračenja najemnine prostega časa za porabo nalagajo pristojbine, ki zlasti po premnogovnikih in cukrarnicah na mesec lahko znašajo tisoče goldinarjev.

Železniška uprava se sklicuje sosebno na to, da je po naredbi njegove vzvišenosti gospoda trgovinskega ministra z dne 27. maja 1885. leta, št. 83 drž. zak., odst. C al. 6, nakladanje in razkladanje na industrijskih tirih dovoljeno, kadar bi podjetnik vsled nedeljskega počitka imel gmotno škodo zaradi železniške zveze.

To utemeljevanje je popolnoma napačno, kajti vprašanje ni o tem, je li dovoljeno ob nedeljah nakladati in razkladati ali ne, ampak o tem, ima li železniška uprava pravico z ozirom na §§ 56. in 59. obratnega pravilnika podjetnika, ki ima svoj tir, s kaznijo siliti, da mora ob nedeljah nakladati in razkladati z voz, ki stoje na njegovem tiru.

Železniška uprava se sklicuje dalje na pogodbo z dne 1. jan. 1889. l. o vzajemni rabi voz v obsežji društva nemških železniških uprav.

Po tej pogodbi, in sicer po §§ 11., 12., 13. in 14. morajo železnice vzajemno plačevati za porabo voz najemniško in zamudno pristojbino.

Najemščina za vozove je sestavljena iz pristojbine za pot in čas.

Najemščina za pot znaša pri tovornih vozih 0'01 marke za vsak pretečeni kilometer.

Najemščina za čas se računi po številu dni in ur, kolikor jih je bil voz na rabljeni železnici, in znaša za 24 ur od tovornih voz 1 marko.

Pogodba določuje tudi čas porabe, za ta čas je računati le najemščino za voz.

Po preteku te dobe za porabo mora železnica plačati tudi zamudno pristojbino po 2 marki za 24 ur.

Pa celo na podlogi te pogodbe se ne všttevajo po § 14. nedelje in prazniki v zamudno dobo, torej je prav naravno in logično, da imajo tudi podjetniki počitek ob nedeljah in praznikih. Dasitudi torej obratni pravilnik veleva jasno in razločno, naj se ne naklada in razklada ob nedeljah in praznikih, in dasitudi obratni pravilnik ne razločuje med postajami in industrijskimi tiri, vendar se podjetnikom preti celo z odpovedjo pogodb glede industrijskih tirov ter se s tem silijo, da se ne brigajo za nedeljski počitek.

Koliko nerazmerno večje stroške imajo podjetniki vsled tega, razvidi se iz tega, da je ob nedeljah in praznikih za 6 urno delo plačati toliko, kolikor za 10 urno ob delavnikih, in da morajo posestniki svojih tirov imeti za nedelje in praznike kar pripravljene delavce, ako treba voz premakniti na tir, česar seveda ni mogoče uže prej vedeti.

Železniška uprava hoče s to naredbo gotovo le pomankanje voz kolikor mogoče nadomestiti.

Pa če tudi je priznati, da v obče zelo vpliva na pravočasno pripravljenost voz krajša ali daljša zamuda pri nakladanju in razkladanju, vendar ni mogoče po pravici zahtevati, da se odpravlja pomankanje voz ob stroških in v škodo podjetnikov, ki imajo svoje tire.

To bi se morebiti lahko doseglo z drugimi pripomočki, ne da bi kedo moral škodo trpeti.

Odsek meni, ker se najbrže taki slučaji tudi na Kranjskem dogajajo in bi torej dopolnitev obratnega pravilnika v navedenem smislu koristila tudi kranjskim industrijcem, da je ugoditi prošnji Budejeviške zbornice, in zatorej predlaga: Častita zbornica naj podpira omenjeno peticijo. — Predlog je bil vzprejet.

XII. Zbornični svetnik gospod Janko Kersnik poroča o prizivu konsorcija A. C. Ahčin, Srečko Nolli in Josip Stadler zoper prepoved, da ne smejo prirejati žareče plinove luči (patent dr. Auer).

To delo se je temu konsorciju zaradi tega prepovedalo izvrševati, ker nima niti konsorcij sam niti noben družnik njegov za izvrševanje svetilnih naprav potrebne koncesije.

Ker plačujejo A. C. Ahčin kot ključavničar, Srečko Nolli in Josip Stadler kot kleparja davek, nastaje vprašanje, če imajo vsled tega tudi pravico prirejati Auerjevo žarečo plinovo luč.

Po izjavi stavbinskega oddelka c. kr. deželne vlade ni nevarnosti pri prirejanju Auerjeve žareče plinove luči, ker dotična priredba za plinovo žarečo luč obstoji le v premembi plamenak (Brenner) na skrajnjem konci plinove cevke, napeljave in zaporne naprave plinove pa se delavec nič ne dotakne.

Po § 15., točka 17. zakona z dne 15. marcija 1883. leta, drž. zak. št. 39, je bilo polaganje plinovitih cevi, urejanje svečave in dovajanje vode izrečeno za koncesijonovan obrt, in Ljubljanski magistrat je na podlagi te določbe prepovedal prirejanje plinove žareče luči, ker pripadajo k obrtu izvrševanja svetilnih naprav.

Ker ni, kakor je razvidno iz rečenega, priredbe žareče plinove luči moči smatrati za „izvrševanje svetilnih naprav“, ampak ona le „prememba uže obstoječih svetilnih naprav“, zato ni prepoved za prirejanje Auerjeve žareče plinove luči utemeljena glede na § 15., točka 17. omenjenega zakona.

Vprašanje pa je zdaj, ali smejo ključalničarji in kleparji na podlagi svojih obrtnih pravic postavljati plinove žarne svetilnice oziroma prevzemati in izvrševati dotična dela.

Ker ključalničarjem in kleparjem ni moči braniti v njih stroko spadajočih del opravljati pri katerih koli obrtnih izdelkih, preudariti je najprej, je li treba pri tem delu, s katerim se samo prenapreži ali prav za prav premeni plamenak na plinovi cevki, kaj zgibati in lotati ali netati in piliti, ker zgibati in lotati imajo pravico kleparji, netati in piliti pa ključalničarji.

Glede tega se je to le ovedelo:

Manipulacija je kaj priprosta. Plamenak se namreč na skrajnjem konci kandelabrove cevke izvije in vtakne žarnica (Glühkörper). Pri tem delu ni niti zgibati in lotati niti netati in piliti. To zvrši lahko vsak, kdor ima žarnico, katere prodaja A. C. Ahčin.

V resnici opravljajo to delo po največ lokalih, po katerih gori žareča plinova luč, služabniki (hlapci i. dr.), ki ne znajo nobenega obrta. Pa tudi stroški bi bili preveliki, ako bi po hotelih, n. pr. Dunajskih, posebni obrtniki prirejali žarečo plinovo luč, ter bilo bi tudi mnogokrat zamudno, ker je često treba premeniti žarnico.

Potemtakem ni moči priredbe žareče luči uvrstiti niti med rokodelske niti med koncesijonovane obrte, nego odsek meni, da to delo lahko opravi vsak, ker ni za nje treba strokovnega znanja. Zategadelj je odsek te misli, da priredba žareče plinove luči ni nikakešen obrt in da je omenjenim obrtnikom bolj do tega, da bi imeli nekoliko dobička od prodaje plinovitih žarnic, a ne od njih postavljanja. Ako bi pa ključalničar Ahčin in kleparja Nolli in Stadler hoteli to delo opravljati kot obrt, kar bi jim pa zaradi neznatnega dobičkain zaradi davka ne kazalo, morali bi po mnenji odseka naznaniti to kot svoboden obrt. Gospod poročevalec je predlagal, da se zbornica v svojem poročilu do c. kr. deželne vlade izjavi v tem smislu. — Predlog je bil vzprejet.

## Poučne stvari.

### Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

234.

**Betel v Aziji in na oceanskem otočji. Palma areka in betelov oreh. Vzgoja betelovega poprovca. Gambir.**

(Konec.)

Na Singaporu, Javi in Sumatri so mešali z betelom razen orehov in poprovčevega perja še eno tretjo rastlinsko tvar, katero zovejo gambir, in ta navada se je razširila tudi po mnogih drugih krajih, koder betel žvekaajo. Rastlina, od katere se gambir dobiva, je po dva metra visok grm. Perje gambirovega grma obirajo po trikrat, štirikrat na leto in potem ga v železnih kotlih pet do šest ur kuhajo. Prekuhana voda se odlije, in potem se samo kuha toliko časa, dokler se ne ukuha v

trd gambir. Sam gambir je rdečkasto-rjav. V ustih s prvega posladi in diši kot ugodna dišava, no potem začne usta vleči in pogreni. Za nas je prav zoprnega okusa. Tudi Malajcem se ne bi prilegal, ko ne bi se ga bili navadili in ko ne bi mu pripisovali osebitih svojstev. Velé, da gambir izredno prija zdravju, a najbolje pospešuje prebavo. Vzgoja gambirovega grma je po mnogih krajih mnogo razširjena. Domačini se na Singaporu ne pečajo dosti z drugimi rečmi, nego z vzgojo gambira in betelovega poprovca. Ker obe rastlini zemljo zelo izpijata, zato nasade vedno menjajo. Ljudje posekajo in iztrebijo grmovje, in te trebeže zasadé najpreje z gambirom. Kedar so se rastline iztrošile, potem ž njih suhim perjem in vejami pognojé zemljo pa zasadé betelov poprovec. V istem času sežejo dalje v gozd, da s trebljenjem dobé novega prostora za nasade gambira. Pri tem delu so domačini po cele mesece po divjih krajih, in ni jih skrb, da utegnejo mnogi konec vzeti v krempljih tigrovih. Na Singaporu se na leto čez milijon kilogramov gambira ukuha in v trgovino spravi. Na otoku Penangu je baje najboljši gambir, zato ga tu na leto čez 4.000.000 kg ukuhajo. Izvrsten gambir napravljajo tudi na bengalski obali, od koder se v silni množini izvažá v trgovino.

235.

### Pripravljanje in žvekanje betela. Ava in pijača od nje.

Betel, ki ga žvekaajo azijski narodi, pripravlja se, kakor smo že omenili, od betelovega oreha, betelovega poprovca in živega apna, in po mnogih krajih še tudi od gambira. Betelov oreh se razreže na dolge in ozke kose, ti kosovi se zamotajo v perje od poprovca, ali se pa notranja stran perja najpreje napraši z navlaženim živim apnom. Po mnogih krajih imajo v vsaki hiši malo skrinjico, v kateri je shranjen betel, kar ga čez dan potrebujejo. Kadar dojde gost v hišo, takoj mu postrežejo z betelom, kakor pri nas s cigaro ali s čašo vina. Kadar gredo ljudje z doma na delo ali na pot, neso s seboj vselej toliko betela, kolikor ga čez dan morejo požvekati. Kdor ima dovolj betela, vsako uro ga porine po eden zavitek v usta in ga potem pol ure žveka. Kdor nima zob za žvekanje, razdrobi betel in ga umesi kot testo, da ga ni treba gristi. Po mnogih krajih morajo žene pripravljati betel. Betel žvekaajo najuglednejši ljudje. Glavarji in kralji ga ljubijo isto tako, kakor najsiromašnejši delavci. Kapitan Wilkes nam je popisal obisk pri nekem indijanskem sultanu tako le: „Sultanu na desno sta sedela njegova dva sinova, na levo njegovi svetniki, in takoj za njimi je stal sluga s skrinjico betela. Skrinjica je bila krasno od srebra izdelana in podolgasta, kakor kaka mala skrinjica za čaj, in je imela zaokrožen pokrovec. V skrinjici so bili trije pregradki, eden za betelov oreh, drugi za betelovo perje in tretji za apno. Poleg tega sluge je stal drugi sluga z lulo, in videlo se je, da ni bil toliko imeniten, kakor prvi“. Kadar so potniki „Novare“ prišli po noči k ja-